

Absalonkirken set fra Sønder Boulevard.

Fig. 1. Et tvedelt tårn var projekteret fra første færd. Perspektivkitser viser, hvordan arkitekterne arbejdede med udsmykningen af dette tårn. 1923 tænkte det forsynet med et rosevindue. Tegning af Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1923. Københavns Kommunes Byggesagsarkiv. – *A bipartite tower was proposed from the start. Perspective drawings show how the architects worked upon the decoration of this tower. In 1923, it was suggested that a rose window should be added.*

ABSALONS KIRKE

KØBENHAVN BY

Absalonkirken blev indviet 1919 i en midlertidig træbarak. 1925–26 opførtes i gården et grundmuret menighedshus, der ved opførelsen af den endelige kirkebygning 1933–1934 kunne bruges som sideskib. Både trækirke og stenkirke blev opført efter tegninger af

Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe. Kirken blev taget ud af folkekirkelig brug efter kgl. anordning af 9. sept. 2013, solgt til en privatmand, og kirkebygningen fungerer nu som folkehus med adskillige aktiviteter for lokalområdets beboere.

Fig. 2. Kirken og dens omgivelser 2018. 1:4000. Københavns Kommune (<http://kbhkort.kk.dk>). – *The church and its surroundings, 2018.*

Kirkens grundlæggelse og historie. Absalons Sogn blev oprettet 1917. Da havde Kirkefondet allerede i fire år haft grunden på det vestlige hjørne af Skjalm Hvides Gade og Sønder Boulevard liggende parat til en kirkebygning. Kvarteret var i disse år ved at tage form, og en del beboelsesejendomme var under opførelse her. Det indre Vesterbro var stort set udbygget omkring år 1900, men først efter anlæggelsen af Sønder Boulevard, der blev påbegyndt i 1897, og fastlæggelsen af grænsen til det nye godsbanearreal få år senere, kom byudviklingen i gang. Frem mod 1920'ernes første år blev området udbygget med ejendomme i fem etager som i de øvrige brokvarterer, men karakteristisk nok i en langt bedre kvalitet end det ældre byggeri med deraf følgende forbedrede sociale forhold.

Københavns Kirkefond ønskede allerede 1913 at imødegå udviklingen ved at lægge en kirke i kvarteret og købte da en grund på hjørnet af Skjalm Hvides Gade og Sønder Boulevard og ansøgte om at udskille det som selvstændigt sogn. Det fik man i første omgang afslag på af lønningstekniske grunde, men 1917 oprettedes sognet ved kgl. resolution af 22. aug. (med virkning fra 1. okt. samme år).

Kirkeministeriet var forbeholden over for sognets navn, idet man frygtede forveksling med Absalonsgade, som kirken jo ikke ligger i nærheden af. Kirken fik dog

lov til at beholde sit navn, der da var aktuelt som følge af 750-året for grundlæggelsen af København.

Ved sogneudskillelsen stod man imidlertid uden kirkebygning, og menigheden var henvist til at bruge den nærliggende Gethsemane Kirke. Man overvejede indkøbet af en præfabrikeret jernbarak, men valgte i stedet at opføre en $\dagger$ trækirke efter tegninger af arkitekterne Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe. Den opførtes i 1919 og indviedes 23. nov. samme år.

Det var dog en midlertidig løsning, og de to arkitekter havde allerede udarbejdet tegninger til en grundmuret kirkebygning, som menigheden i de følgende år indsamlede midler til, bl.a. ved en amtsindsamling i Svendborg Amt, foranstaltet af Kristelig Forening for Indre Mission i Danmark. 1925-26 var man så langt, at der kunne opføres et menighedshus i gården, der senere er blevet brugt som korsarm i den færdige kirke. 1933-34 opførtes så den endelige kirkebygning i en let modereret udgave af de to arkitekters forslag fra 1918.

Absalonkirken indgik i det store Vesterbro Sogn, der blev oprettet 1912, og dettes menighedsråd besluttede herefter mod anbefalingerne fra det lokale kirkeudvalg og menigheden at lukke kirken pr. 1. juli 2014 (kgl. resolution af 9. sept. 2013). Sidste gudstjeneste, betegnet 'lukkegudstjeneste', blev afholdt 1. juni 2014,

Fig. 3. Kirken set fra nordvest. Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *The church seen from the north west.*

hvorefter kirken hjemfaldt til Kirkefondet. Efter en budrunde blev kirken erhvervet mod en købssum på 10,2 mio. kroner af indehaveren af Tiger-butikkerne Lennart Lajboschitz, der ønskede at indrette kirken til et moderne forsamlingshus, hvor 'lokale kunne samles om mad og aktiviteter som for eksempel bingo, bordtennis og film- og musikarrangementer'. Som sådan åbnede kirken for gæster efter en mindre ombygning 20. aug. 2015 (fig. 14). Nyindretningen skete ved ArcgencY Arkitekter og arkitekt Allan Lyth, mens kunstneren Tal R (Tal Rosenzweig *1967) stod for farvesætningen.

BYGNING

Kirken, der er indviet 2. sept. 1934, er opført efter tegninger (fig. 4a-b) af arkitekterne Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe, der 1918 blev udpeget til at forestå det påtænkte kirkebyggeri. Opførelsen af den egentlige kirke blev indledt med grundstensnedlæggelsen 4. sept. 1933, men den første del, der blev færdig, var – typisk for de københavnske kirker fra denne epoke – menighedslokalerne, der danner en T-formet korsarm til den nuværende bygning (fig. 5). Denne del blev indviet 14. marts 1926 og straks taget i brug.¹

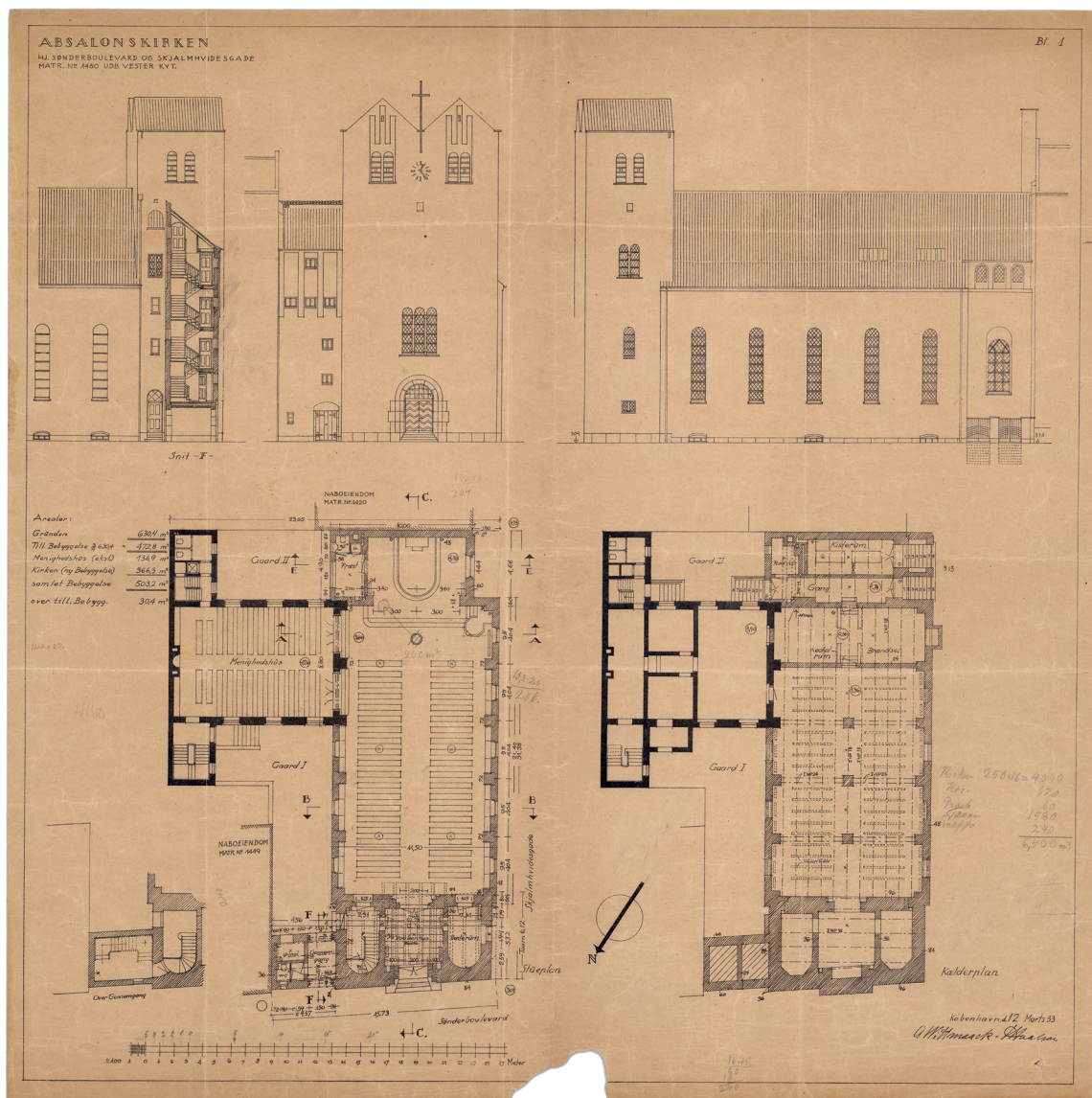

Fig. 4a. Kirkebygningen 1934. 1:500. Planer og opstalter. Tegning af Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1933. Danmarks Kunstbibliotek. – The church building 1934. Plans and elevations.

Kirken er opført på Vesterbro nord for jernbaneterrænet på hjørnet af Sønder Boulevard og Skjalm Hvides Gade som en del af en karré, der på de to andre sider afgrænses af Ingerslevsgade og Asger Rygs Gade. De øvrige bygninger i denne karré er etageejendomme opført 1906-14 og holdt i en ret ensartet stil med en særskilt udhævet, typisk rusticeret og hvidmalet stueetage, fire regulære etager i rød blankmur og en tag-

etage. Kirkens grund var fra dens anskaffelse indhegnet; fra $\dagger$ trækirken (s. 59) blev taget i brug, og indtil opførelsen af den færdige bygning blev indledt, af et $\dagger$ hvidmalet tremmehegn. Efter den nuværende kirkes færdiggørelse består dens frigrund af i alt tre gårdarealer udsparet i karréens indre. Det ene, der ligger inden for porten fra Sønder Boulevard, afgrænses af kirken, menighedslokalerne og en naboejendom, foruden en

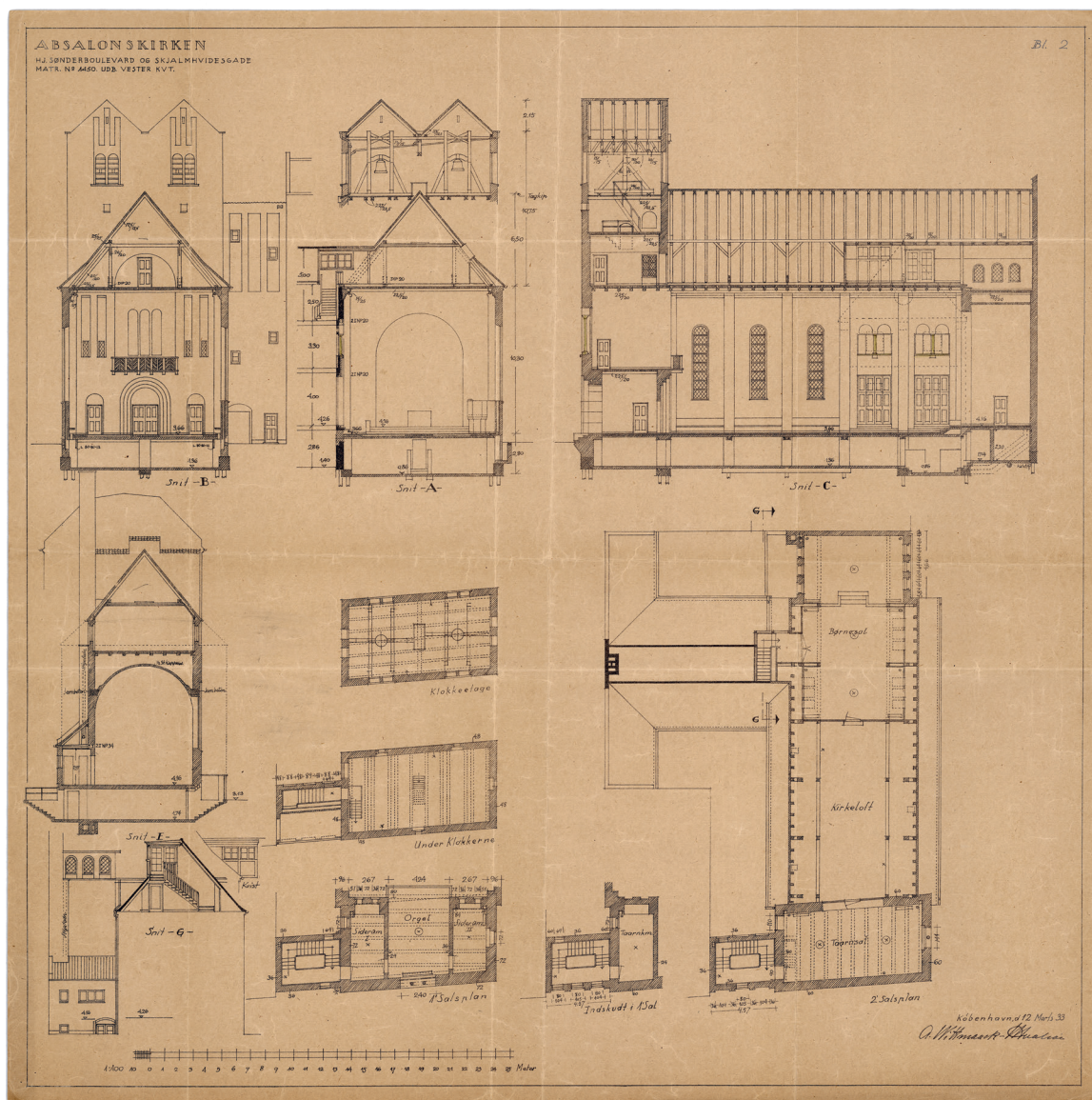

Fig. 4b. Kirkebygningen 1934. 1:500. Planer og snit. Tegning af Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1933. Danmarks Kunstmuseet. — The church building 1934. Plans and sections.

mur mellem de to sidste, i samme sten og skifte som kirken. En anden gård dannes mellem kirkens kor og menighedslokalerne og har ligeledes en side afgrænset af en mur, i dette tilfælde med et trådhegn over. Her er blandt andet etableret en nødudgang. Den sidste gård, der er indrettet som legeplads i tilknytning til sognets børnehave i kirkekompleksets overetage, danner et L-formet areal omkring menighedslokalernes sydøstre del

og afgrænses af dels et plankeværk, dels et trådhegn op imod en buskbevoksning. Alle gårdene er belagt med betonfliser. Kirken er ikke orienteret solret, men placeret med koret mod sydøst og tårnpartiet ud til Sønder Boulevard mod nord-vest. Med sine relativt ubrudte, røde teglstensfacader står den i klar kontrast til de tilstødende beboelsesbygninger, hvortil naturligvis kommer, at dens form signalerer dens funktion.

Fig. 5. Menighedshuset. 1:500. Planer, opstalter og snit. Tegning af Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1925. Københavns Kommunes Byggesagsarkiv. – The church hall. Plans, elevations and sections.

Kirkens hovedfløj (fig. 3 og 4a) optager et let affaset rektangel, hvor kor, skib og indgangsparti dog er adskilt, idet skibet er trukket frem i forhold til både koret og indgangspartiet, mod koret i en bredde, så der ud imod Skjalm Hvides Gade er blevet plads til to nedgange, der oprindeligt havde forbindelse til dels kælderen under kirkens hovedfløj og en udgang herfra til gården på den anden side, dels et sidenhen nedlagt ligkapel. Det brede indgangs- eller tårnparti ud imod Sønder Boulevard markerer sig med en øvre tvedeling med to gavlspidser som bygningens mest ikoniske parti. På dets indvendige side er der tilføjet en port- og trappebygning, hvorigennem der er adgang til gården og den ovennævnte menighedsfløj. Kor og skib er samlet under et fælles sadeltag, mens de øvrige dele, de to tårnspidser inklusive, har hver deres sadeltag. Menighedshusets tværmur er dog så smal, at den i stedet for et sadeltag har et halvtag ind imod kirken, mens der

i skæringen mellem kirkens og menighedshusets tag er indskudt en firsidet tårnbygning med et fladt tag i tagryggens højde. Materialet er røde tegl lagt i vekselskifte (kryds) over en sokkel, der på indgangsfacaden er af grå granit og ellers af tjæret beton; alle tagflader er tækket med røde vingetaststen.

Arkitektonisk set er kirkens ydre holdt i en nyromansk stil med store murflader og rundbuede døre og vinduer. Hver af tårnets to gavle er udsmykket med en triforieblænding. På den øverste del af port- og trappebygningen mod Sønder Boulevard er der en dekoration bestående af afskårne lisener, mens der på bagsiden er retkantede blændinger. Menighedshuset, der med tværmurens brat afbrudte halvtag lukker sig af mod karréens gård som en bred brandmur, er øverst på både de skråt afsluttede gavle og murfladen mod gården udsmykket med højblændinger med aftrappede overkanter, tre på hver af gavlene og

otte på murfladen; fire på hver side af en centralt placeret skorsten. Herudover er de eneste afbrydelser af murværket bygningens *døre og vinduer*. Den rundbuede, fasede hovedportal ud imod Sønder Boulevard står op til vederlagshøjden og i det inderste bueslag i granit. I tympanonfeltet er 1946 indsat et relief tegnet af billedhugger Max Andersen og udført under ledelse af stenhugger Thorvald Petersen og dennes efterfølger Ove Askholm; det er i overensstemmelse med sin titel, »Bøn og Arbejde under Korset« udformet med et centralt placeret latinsk kors, hvorunder en kvinde knæler med hænderne løftet i bøn, og en mand med en segl i venstre hånd er i færd med at lægge et neg ved korsets fod (jf. fig. 3 og 15).² Tilladelsen til at lade relieffet opsætte blev givet af både Kirkefondet og Kirkeministeriet 1942 og glædede menighedsrådet, der i erkendelsen af ikke at kunne opsætte et kors på tårnet havde savnet et andet konkret signal om bygningens brug.³ Kirkeministeriet havde 1941 tilladt det samme

relief opsat over indgangen til Sundby kirke.⁴ En dør fra kirkens indgangsparti imod den yderste gård har glastympanon, mens et stik over en dør fra koret til den inderste gård synes at antyde, at der her har siddet et vindue. Yderdørene til menighedshuset har ligeledes glastympana og døren ind til selve salen en meget høj fals. Vinduerne er lige så varierede som dørene. Over portalen er et triforievindue delt af sandstenssøjler med terningkapitæler, til etagen under klokkestokværket et firkantet glughul og i hver af gavlfelternes forlængede blændingsfelter to smalle, tæt sammenstillede vinduer. Mod Skjalm Hvides Gade er tårnets etager tydeligt markeret med nederst et lille firkantet vindue, herover først et enkelt, smalt vindue, så et tvedelt med en søjle af samme type som på hovedfacaden, og endelig først glughullet og så de to smalle, tæt sammenstillede vinduer. Kun over skibet er der to glughuller. Skibets høje, rundbuede vinduer, fem mod Skjalm Hvides Gade og tre mod kirkens gård, er

Fig. 6. Kirkens indre set mod nord. Foto Arnold Mikkelsen 2014. – *Interior of church looking north.*

blyndfattede, men uden arkitektonisk udsmykning, mens korets noget lavere vinduer, et i hver side, har en meget høj fals foroven. Umiddelbart under taget er der på hver af korets mure endvidere tre dybe, faldede vinduer. Port- og trappehuset adskiller sig fra kirken ved at både dets port og dets (små) vinduer er retkantede; porten har dog rundbuet fals. På menighedshusets tværmur er vinduerne fladrundbuede med brede fals og på den øvrige del af bygningen i nederste etage retkantede med rundbuet fals og i øverste fladrundbuede. Alle sålbænke er af Hasleklinter.

Det meget enkelt udformede kirkerum nås via et våbenhus flankeret af et vente- og et trappehus; begge, ligesom våbenhuset, forbundet med kirkerummet med en rundbuet dør. Koret, der er gjort smallere ved dels indrykningen mod Skjalm Hvides Gade, dels ved indplaceringen af et præsteværelse i dets østre del, er hævet tre trin over skibet og markeret med en rundbue, der fortsætter i en tøndehvælving, mens det øvrige kirke-

rum dækkes af et bjælkeloft. Mellem skibets vinduer er der firkantede vægpiller. I de to fag, som er forbundet med menighedshuset, er der dels en almindelig dør med rundbuet spejl, dels en stor fløjddør til at sætte menighedshusets sal i forbindelse med kirkeskibets. Herover er der i hvert fag en dobbeltblænding delt af en sandstensøjle (fig. 8). Orgelpulpituret er udsparet over våbenhuset, idet det ligeledes flankeres af to rum, som begge er lukket mod kirkerummet med vægge udsmykket med to retkantede højblændinger med vinduer forneden. Væggene står kalkede og loftet bejdset, mens gulvet er belagt med røde tegl på fladen. Kældrene har betongulve, idet toiletter, garderobe osv. oprindeligt havde terrazzogulve, som for størstedelens vedkommende nu er skiftet ud med fliser. Kompleksets øvrige gulve er af fyr. Hovedtrapperne, der er fordelt med en trappe til kælderen og de offentlige toiletter i rummet øst for våbenhuset, en trappe til kirkens tårn og loft i port- og trappebygningen, og to gennemgående

Fig. 7. Kirkens indre set mod syd. Foto Arnold Mikkelsen 2014. – *Interior of church looking south.*

trapper i menighedshusets tværarm, er af træ med håndlister af mahogni. En elevator blev fra første færd indrettet i den sydlige tværarm. Menighedshuset blev ligeledes fra starten indrettet med kælder med fyr- og brændsels- samt materielrum, mens fyrrummet nu ligger under selve kirken. Samtlige rum i overetagerne er udnyttet til en menighedsbørnehave, idet der til kirkens brug er et tårnværelse over orgelpulpituret og de dertil stødende rum; fra stokværket herover er der adgang til tagværkerne. Et ligkapel placeret under koret blev i 1997 taget ud af brug.⁵

Kirkens tagværker er af svensk fyr og bygget op på traditionel vis med spær og spærstivere, men uden hanebånd. Trempelværket under hvert af tårnspidsernes tagværk løber af på et fælles bånd af dobbelte bindbjælker med hhv. lodret- og diagonalstilte stivere. Tagbeklædningen består af røde tegl med understrykning.

Arkitekturhistoriske forudsætninger og betydning. Idet kirken i kvarteret med gader navngivet efter den tidlig-middelalderlige stormandsæt Hvideslægten er opkaldt efter slægtens navnkundige medlem, biskop Absalon, er der næppe tvivl om, at dens romanske stil er inspireret af de bygninger, der er knyttet til denne, først og fremmest Sorø Klosterkirke og kirken ved fædrenergården Fjenneslevlille, nemlig Fjenneslev, om hvilken et sagn tidligst genfortalt af Anders Sørensen Vedel 1575 beretter, at dens bygherre, Absalons far, ikke nåede at få den færdig, før han skulle i krig, og bad sin grave hustru om at sætte den et spir eller et tårn, afhængigt af om hun fødte en pige eller en dreng. Faderen vendte hjem, og som Adam Oehlenschläger skriver i sin »De tvende Kirketaarne« fra 1811: Så »listelig da han loe, der han kom paa den grønne Brink, da han skued' Taarne to«. Absalon og hans bror Esbern Snare var ikke tvillinger, men sagnet om Fjenneslev Kirkes tårne vandt så stor popularitet, at en kirke med Absalons navn måtte overføre dette træk.⁶ Det er med fra de allerførste tegninger, fra 1918 og 1923, hvor bygningen også står som en ren stilpastiche med naturstensokkel, rosevindue over hovedportalen og lutter rundbuede vinduer i såvel selve kirken som port- og trappehuset (fig. 1), og da projektet i 1932 endelig skulle realiseres, og arkitekterne foreslog en forenkling, ville kirkekomitéen nødt af med det tvedelte tårn. Det blev derfor bevaret, om end bygningens stil blev modereret, så der fremfor en direkte stilefterligning blev associeret til den romanske arkitektur, men med blandt andet de firkantede vinduer understreget, at der var tale om en moderne leg med stilen.⁷

Fig. 8. Dobbeltblænding med sandstenssøjle (s. 58). Foto Arnold Mikkelsen 2014. – Double recess with sandstone column.

Senere istandsættelser og ændringer. 1944 blev der etableret ovenlys med kviste.⁸ 1972 blev der af hensyn til børnehaven i kirkens tagetage indsat yderligere ovenlys, mens der 1991 blev indbygget en ny elevator. I menighedshuset blev der ved samme lejlighed foretaget et par mindre indretningsmæssige ændringer.

Opvarmning og belysning. Kirken var fra ibrugtagningen forsynet med et *†(kul)fyr*. 1981–82 blev der installeret fjernvarme, og 1997 blev skorstenen mod gården fjernet.⁹ Der var fra første færd indlagt elektrisk lys.

En *†trækirke* (fig. 9), bygget som en midlertidig forgænger til stenkirken, ligeledes efter tegninger (fig. 10) af arkitekterne Arthur Wittmaack og Wilhelm Hvalsøe, blev indviet 23. nov. 1919. Byggeriet gik hurtigt, idet det endnu i 1918 var tanken at opstille en transportabel pavillon fra tømrervirksomheden A/S Phoenix, mens der i foråret 1919 blev givet tilladelse til opførelsen af en bygning i træbindingsværk beklædt med brædder uden puds. En midlertidig kirke i træ var da også så usædvanlig, at Nationaltidende dagen efter den første Absalonkirkes indvielse oplyste, at der ikke var blevet bygget kirker i træ i Danmark siden 1100-tallet.¹⁰

Den 15,8 m lange og 10,5 m brede, rektangulære bygning med sadeltag, kor flankeret af præste- og klockerrum i den ene ende og vindfang flankeret af køkken og venterum i den anden, var placeret på samme sted som den nuværende kirke, men vinkelret herpå, dvs. med indgangen vendt mod Skjalm Hvides Gade, og let trukket tilbage i forhold til Sønder Boulevard. Træet, der stammede fra et statsligt tømmerlager anlagt med henblik på teltleje o.l., var brugt til både bygningens skelet, dens facadebeklædning, de indvendige skillevægge og tagkonstruktionen, som markerede sig i det ydre i form af skråstivere, syv på hver af langsiderne. Taget var dog tækket med røde tegl og en lille tagrytter til klokken placeret over kirkens indgangsparti ligeledes teglhængt. Indgangsdøren, midt på gavlen mod Skjalm Hvi-

des Gade, var fremhævet med et trekantet tympanonfelt skabt af to vinkelstillede brædder, mens vinduerne, seks på hver langside, fordelte sig til siderne med to almindelige, rektangulære vinduer ind til siderummene og i midten fire høje, foroven trapezoidt afskårne vinduer ind til kirkeskibet. Vinduerne var forsynet med katedralglas. I det indre stod bjælkekonstruktionen synlig. Koret var ligesom vindfanget dannet imellem siderummene, men korbuen rejste sig over væghøjde, med udskårne træsøjler til siderne og en ligeledes trapezoid afskæring øverst, mens vindfanget, ligesom de flankerende siderum: køkkenet og venterummet, bar et pulpitur. En kælder under bygningen rummede en kalorifer forarbejdet af en ingeniør Zeuthen, muligvis rådgivende ingeniør Vilhelm Bagger Zeuthen, Zeuthen & Sørensen

Fig. 9. †Trækirken o. 1920. Foto Holger Damgaard, i KB. – *The †wooden church, c. 1920.*

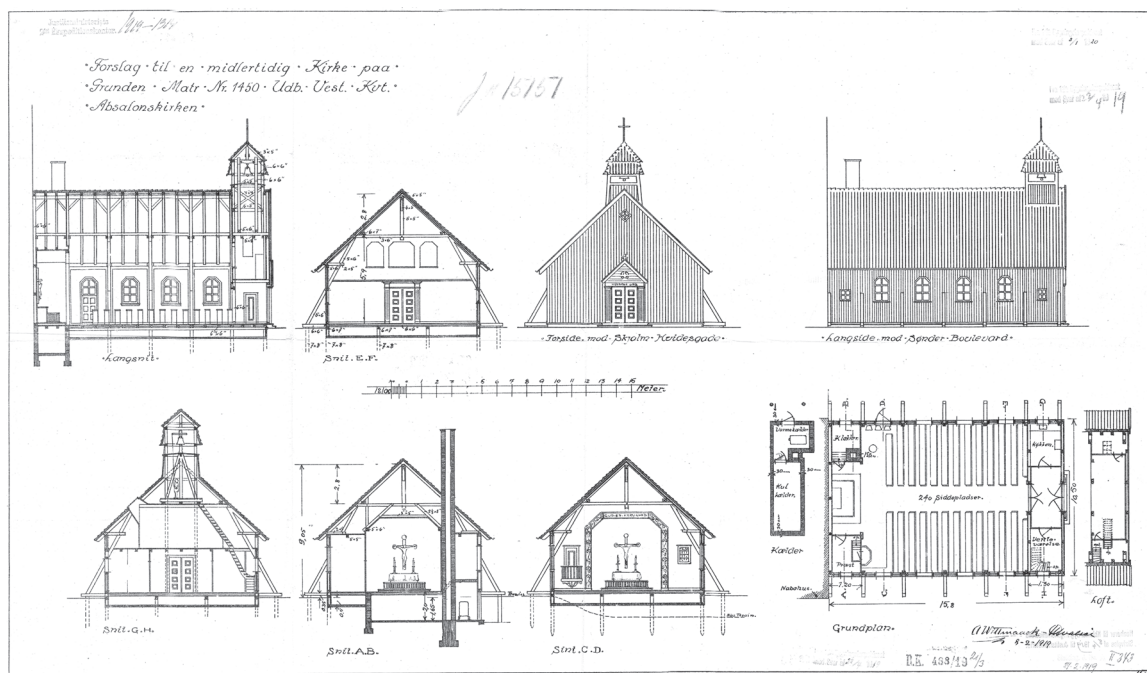

Fig. 10. Planer, opstalter og snit af Trækirken. 1: 500. Tegning af Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1919. Københavns Kommunes Byggesagsarkiv. – Plans, elevations and sections of the wooden church.

A/S. Kirkens vægge og lofter var gråhvide, mens bjælkekonstruktionen stod i en lys rød farve, 'kendt fra gamle bondemøbler og fortidens trækirker'.¹¹

Trækirken, der var kendt som 'Cykelskuret' eller 'Vesterbros Domkirke', var i brug indtil 1933, da opførelsen af den nuværende bygning blev indledt. Den blev herefter flyttet til Rødvig på Stevn, hvor den blev bygget om og indrettet til sømandshjem og missionshotel.⁷ Efter i en år-række at have fungeret som kollektiv, gik bygningen tabt ved en brand i 1980'erne.¹²

INVENTAR

Oversigt. Ved indvielsen af Trækirken 1919 forlød det, at inventaret var anskaffet med henblik på anvendelse i den 'endelige kirke'.¹⁰ Med undtagelse af alterbord, alterskranke, prædikestol og stolestader (der beskrives til sidst) blev inventaret da også overført til kirken 1934. Efter lukningen 2014 tilhørte det meste løsøre endnu menighedsrådet.¹³ Derimod fulgte en del inventarmøbler og større genstande med kirken ved hjemfaldet til Kirkefondet (alterbord og -skranke, prædikestol, (stolestader, *klokker).

Alterbordet (jf. fig. 7) fra 1934¹⁴ var et rammeværk af lakeret fyrretræ, 220×73 cm, 90 cm højt. Forsiden havde ophøjet, forgyldt Jesusmonogram flankeret af tolv kvadratiske fyldinger,¹⁵ som stileret efterligning af de romanske 'gyldne altre'. Placeret helt op ad sydøstvæggen.

*Alterudsmykningen (fig. 11) fra 1919 var et stort krucifiks skåret i eg af Axel Poulsen (1887–1972).¹⁰ Figuren, der overvejende læner sig op ad den romanske tradition, er uden bemaling. Kors-træet, af groft tilvirkede planker, har kvadratiske endefelter med relieffer af evangelisternes symbolvæsener. Det kantende bladværk er forgyldt ligesom glorieskiven. En ledsagende indskrift under krucifikset »Det er fuldbragt« (Joh. 19,30) var først anført på en træplade, men fra 1993 på en grå tsandstensplade (med indhuggede versaler).¹³

*Maleri, o. 1925, udført af Anna Elisabeth Munch (1876–1960), der har signeret i nedre venstre hjørne: »Anna E. Munch«. Oliemaleriet på lærred, 154×103 cm, viser i varme, freskoefterlignende farvetoner Jesus, der velsigner en gruppe mennesker, mens engle svæver i det

Fig. 11. *★*Alterudsmykning (s. 61), 1919, et krucifiks skåret af Axel Poulsen (1887–1972). Foto Arnold Mikkelsen 2014. – *★*Altar decoration, 1919, a crucifix carved by Axel Poulsen (1887–1972).

gyldne himmelskær.¹⁶ Maleriet blev anvendt som *alterbillede*, da man 1941 indrettede en midlertidig kirkesal i menighedssalen, og blev hængende her, da denne brug ophørte.²

*★*Altersættet (jf. fig. 12) fra 1909 er fremstillet af K. C. Hermann, København, og anskaffet 1919 gennem Dansk Paramenthandel.¹⁰ Den 21,5 cm høje kalk har cirkulær fod og kanneleret skaft med vulstformet knop. Under foden ses sølvsmedens stempel »KCH«, Københavnsmærke 1909 og guardejnmærke for Christian F. Heise. Disken, 19 cm i tværmål, har glat fane og samme stempler som kalken.¹³

*★*Oblatæske (jf. fig. 12), anskaffet 1919 fra Dansk Paramenthandel.¹⁰ Cylinderæske, 9,5 cm i tværmål og 5 cm høj, har graveret trekloverkors på låget, og på dettes bagside Københavnsmærke 1919 og guardejnmærke for Christian F. Heise.¹³

*★*Alterkander. 1) 1888, af sølv, 29 cm høj. Den nyklassicistiske kande har graveret udsmykning i form af antikiserende scener over mæanderbort, desuden giverindskrifter. Ifølge den ældste af disse blev kanden skænket til C. C. Wittrup, sognepræst i Vejle og Hornstrup, af disse menigheder i anledning af hans 25-årsjubileum 7. marts 1888. Den anden anfører kanden skænket til Absalons Kirke

Fig. 12. *Altersølv, oblatæske, alterkande nr. 2 og vinskummeske, fremstillet af K. C. Hermann, København, anskaffet 1919 gennem Dansk Paramenthandel (s. 62-63). Foto Arnold Mikkelsen 2014. Altar plate, wafer box, altar jug no. 2 and wine skimmer, made by K. C. Hermann, Copenhagen, acquired in 1919 through Dansk Paramenthandel.*

1931.¹³ Senere anvendt som dåbskande. 2) (jf. fig. 12), 1914, rimeligvis fremstillet af K. C. Hermann, anskaffet 1919 fra Dansk Paramenthandel.¹⁰ Den 29,5 cm høje kande har cirkulær fod med kaneleret led (jf. *altersæt*) ved overgangen til det kugleformede korpus med cylinderhals og kuppellåg med korsprydet knop. Under bunden er Københavnsstempel 1914 og mærke for guardejn Christian F. Heise.¹³

Vinskummeske (jf. fig. 12), 1909, anskaffet fra K.C. Hermann, København, gennem Dansk Paramenthandel,¹⁰ 16 cm lang og stemplet som *altersættet*.¹³

Sygesæt. 1) Anskaffet 1919 fra Dansk Paramenthandel;¹⁰ i læderbetrukket Futteral. Kalk, 10,5 cm høj, med cirkulær fod og vulst som knop; utydelige stempler under foden. Disk, 6,5 cm i tværmål. Cylindrisk oblatæske, 5,5 cm i tværmål, 3 cm høj, med flere huller. Glasflaske, 7 cm høj.¹³ 2) Bestående af kalk fra o. 1900-25 og oblatæske

fra o. 1950. Den 12 cm høje kalk svarer til altersættets (men med cirkelkors på bægret) og skyldes formentlig som denne K. C. Hermann; guardejnmærke for C. F. Heise. Den yngre, cylindriske oblatæske, 6 cm i tværmål, 2,5 cm høj, har stempler for »C. C. Hermann« og sterlingsølv.¹³

Alterstager (jf. fig. 7), 1919, anskaffet fra gørtler W. Jørgensen.¹⁰ De 59 cm høje messingstager har svær fod og slankt symmetrisk skaft med baluster- og ringled. Nu i privateje.¹⁷ *Syvestage*, 1919(?),¹⁰ 50 cm høj, på ottekantet fod, med facetteret skaft og arme med pynteled.

Messehagler. 1) 1919, af rødt silkefløj med guld-kors og -kanter, anskaffet fra Dansk Paramenthandel.¹⁰ 2-4) 1995-98, i liturgiske farver (gul (dvs. hvid), lilla og grøn), designet af Kim Naver (*1940) og vævet på Damaskvæveriet, Kolding; anskaffet gennem Selskabet for Kirkelig Kunst.¹³

Alterskranke (jf. fig. 7), 1934, af eg, rundbuet med messingbalustre.

**Døbefont* (jf. fig. 7), 1957, af Faksekalk, 88 cm høj, tegnet af 'kirkens arkitekt', hvormed der formentlig sigtes til Vilhelm Hvalsøe.¹⁸ Foden er en lav cylinder, skaffet højt og firpasformet. Kummen har stiliseret tovstav ved mundingsranden.¹³

†*Døbefont*, 1919, et 87 cm højt snedkerarbejde, hvis seks stiliserede, korintiske søjler bærer en fremspringende, sekskantet bordplade med fordybning til dåbsfadet; fodstykket ligeledes en sekskant. Bemaling med brunt, perlegråt og bronzeret. Skænket af byggekonsulent Hans Nielsen og hustru Anna Nielsen, Frederiksberg.¹⁹ Overført til den nye kirke 1934 og anvendt indtil 1957; blev opbevaret i kælderen indtil lukningen.

**Dåbsfad*, 1919, af sølv, tværmål 42 cm, udført af ciselør Hjalmar Christensen.¹⁰ I bunden er drevet tre fisk. På bagsiden ses mestermærke: »H. J. Christensen«, udslidt Københavnsmærke samt guardejnstempel for Christian F. Heise.¹³

**Dåbskande*, 1919(?), af tin.²⁰ Den 26 cm høje kande har cirkulær fod og kugleformet korpus med graveret Kristusmonogram (chi rho flankeret af alpha og omega) samt versalindskriften »Absalonskirken«. Mærke for Hans Boile, København, under foden.¹³

†*Prædikestolen* (jf. fig. 7) fra 1934, på seks fag (ud af en ottekantet grundform), havde panelværk i lakeret eg og var udvendig beklædt med en skalmur af gule tegl i løberskifte. Et cementrelief udført af Max Andersen²¹ viste to putti holdende en rektangulær skrifttavle med tekststedet Joh. 1,1 i fordybede, forgyldte versaler. Et muret fundament var svagt tilbagespringende. Ottekan- tet †*lydhimmel* fra 1952.²²

(†)*Stolestaderne* (jf. fig. 7), 1934,²³ af fyrretræ, havde lave, rektangulære gavle med enkel ramme- profilering. Nu genanvendt som panelværk i kulturhusets køkken og bar.

†*Pengeblok*, 1964, tegnet af Erik Møller.² Fem †*pengebøsser* af messing anskaffedes 1919 fra Dansk Paramenthandel.¹⁰ To †*pengebøsser*, 1964, tegnet af Erik Møller,² var af lakeret eg og med ligearmet kors.

†*Pulpituret* (jf. fig. 6) i den centrale del af tårnets første etage havde brystning med sildebensmøn- ster.

**Orgel* (jf. fig. 6), 1987, bygget af Poul-Gerhard Andersens Orgelbyggeri, Bagsværd, med 21 stemmer, to manualer og pedal. Disposition: Hovedværk: Principal 8', Fløjte 8', Oktav 4', Rørfløjte 4', Oktav 2', Mixtur IV, Trompet 8'. Svelleværk: Rørfløjte 8', Gamba 8', Principal 4', Kobbelfløjte 4', Rørquint 2²/₃', Gemshorn 2', Terts 1³/₅', Oktav 1', Obo 8'. Tremulant. Pedal: Subbas 16', Oktav 8', Gedakt 8', Rauschquint II, Fagot 16'. Kopler: HV-SV, HV-P, SV-P. Mekanisk aktion, sløjfevindlader.²⁴ Tredelt gitterfacade. Orglet er efter lukningen opstillet i Skovvejskirken i Ballerup (Københavns Amt).

†*Orgel*, 1951, bygget af Marcussen & Søn, Aabenraa, med 20 stemmer, to manualer og pedal, ombygget 1963 ved P. G. Andersen.²⁵ Disposition: Hovedværk: Principal 8', Spidsfløjte 8', Oktav 4', Rørfløjte 4', Flachfløjte 2' (udskiftet 1963 med Oktav 2'), Mixtur IV, Trompet 8'. Svelleværk: Gedakt 8', Principal 4', Gedaktfløjte 4', Gemshorn 2', Quint 1¹/₃', Scharf IV, Obo 8' (udskiftet 1963 med Dulcian 8'). Pedal: Subbas 16', Principal 8', Gedakt 8', Nathorn 2', Fagot 16', Trompet 4' (udskiftet 1963 med Regal 4'). Fem kopler, pneumatisk traktur.²⁶ Orglet blev anskaffet efter en indsamling 1946-50.² Det blev bygget med genanvendelse af ældre orgeldele (vindlader, bælg, spillebord).²⁷ †Facaden var tegnet af Vilhelm Hvalsøe.²

Et †*harmonium* fra Joh. P. Andresen & Co., Ringkøbing (model 2 med pedal og elektromotor), leveredes 1919 fra Petersen & Steenstrup, København.²⁸ Det udvidedes 1922 med Bordun 16' og Klarinet 8' ved orgelbygger J. P. Henriksen, København.⁷ I brug indtil opstillingen af det ovennævnte †orgel.²

Fem nyere †*salmenummertavler* (jf. fig. 6) til hænges cifre var af hvidmalet møbelplade.

Seks *lysekroner* (jf. fig. 6), anskaffet 1919 fra gørtler W. Jørgensen,¹⁰ med 3×6 s-svungne arme, er bl.a. genanvendt ved indgangen til kulturhuset.

**Lysglobus*, anskaffet 2007 fra Kvindesmedjen på Christiania.¹³

**Kirkeskib* (fig. 13), ophængt 1934, en unavngivet²⁹ tremastet skonnert, bygget af fhv. skibsbygger Gorm Clausen, Marstal, som model af »Yrsa« af Marstal, som Clausen havde bygget 1902. Den

Fig. 13. Kirkeskib, 1934, en tremastet skonnert, bygget af fhv. skibsbygger Gorm Clausen, Marstal, som model af »Yrsa« af Marstal, som Clausen havde bygget 1902 (s. 64). Foto Arnold Mikkelsen 2014. – Church ship, 1934, a three-masted schooner, built by former shipbuilder Gorm Clausen, Marstal, as a model of “Yrsa” of Marstal, which Clausen had built in 1902.

er fremstillet på initiativ af Marstals kapellan og senere sognepræst Hans Nicolai Krarup-Hansen og skænket til Absalons Kirke af ‘venner i Marstal’, jf. også hjælpeindsamlingen i Svendborg Amt (s. 52).³⁰ Skroget er sort med hvid ræling og rød bund; hjemmehavnen anført agter. Modellen er efter lukningen skænket til Marstal Kirke,³¹ hvor der i forvejen fandtes en lidt yngre kopi.³²

Urværk, 1952, fra Bertram Larsens tårnursfabrik, København, med rødakeret ramme, 28×46×48 cm, og stiftgang. *Urskiven* (jf. fig. 3) fra 1934³³ på tårnets nordside er udført som timeindikationer i forgyldt metal.

To *★klokker* støbt 1934 af Jysk Jernstøberi, Brønderslev, har begge støberindskrift om halsen (mellem profillister), med versaler ligesom legemets indskrifter. De var ophængt i en klokkestol i tårnets klokkestokværk. 1) Diameter 127 cm, på legemet skriftstedet Jer. 22,29 samt indskrift for giverne, ‘venner i Svendborg Amt’. Siden 2015 i Fangel Kirke (DK Odense 3195). 2) Diameter 102 cm, på legemet citat fra N. F. S. Grundtvigs salme *Kirkeklokke! mellem ædle malme* (Den Danske Salmebog nr. 783): »Gennem jorderig gaar himmelrøsten, kalder sjælen til sin hvile ind«. Opbevares indtil videre hos Thomo Klokkesevice, Allested.

†*Trækirkens træinventar* fra 1919 blev bevaret og fandt 1941 anvendelse i menighedssalen, da man pga. mangel på brændsel henlagde gudstjeneste hertil.³⁴ Med undtagelse af †prædikestol og †stolestader opbevaredes stykkerne i kælderen indtil lukningen 2014. †*Alterbordet* var et panelværk, hvis opbygning mindede om stenkirkens, men med malede gyldne kerubhoveder på blå bund i fyldingerne og blåt Kristusmonogram (chi rho) på gyldent maureskmønster midt på forsiden. Rammeværket var lysegrønt med orange profiler. †*Altarskranken*, af fyrretræ, havde tre sider med tandsnitsprydet håndliste og sekskantede balustre med hulled. Bemalet med rødt og guldbronze. †*Prædikestolen* havde fem enkle fyldingsfag og sad som karnap ud for en dør fra præsteværelset. Den stod senere som talerstol i menighedssalen.² †*Stoleværket* bestod af †løse stole fra Havdrup Stolefabrik.¹⁰ †(?)*Klokke*, 1919, fra De Smithske Jernstøberier i Ålborg, 70 cm i diameter,¹⁰ og med majuskelindskrift efter N. F. S. Grundtvigs salme *Hører I, vor Herre kalder* (Den Danske Salmebog nr. 167): »Hører I, vor Herre kalder/ kærlig som en Moders Bøn«. ¹⁰ Klokken var 1953 udlånt³⁴ til den midlertidige Lundehus Kirke (København),³⁵ hvorfra den 1957 formentlig er skænket til en tredje kirke.²

KILDER OG HENVISNINGER

Arkivalier. Rigsarkivet København (RAK). *Menighedsrådsarkivet*. Sager vedr. opførelsen af trækirken 1918-21 (*Menighedsrådsark.* Sager vedr. opførelsen af trækirken 1918-21); Kirkebestyrelsens korrespondancesager 1919-50 (*Menighedsrådsark.* Korrespondancesager 1919-50); Oversigt over kirkens indtægter og udgifter 1921-43 m.m. (*Menighedsrådsark.* Oversigt over kirkens indtægter og udgifter); Regnskaber og budgetter 1921-79 (*Menighedsrådsark.* Regnskaber og budgetter 1921-79); Sager vedr. opførelsen af menighedshus 1923-26 (*Menighedsrådsark.* Sager vedr. opførelsen af menighedshus 1923-26); Sager vedr. opførelsen af kirken 1933-36 (*Menighedsrådsark.* Sager vedr. opførelsen af kirken 1933-36); Sager vedr. bygninger og inventar 1935-74 (*Menighedsrådsark.* Sager vedr. bygninger og inventar 1935-74). *Kirkefondets arkiv*. Korrespondance med og om de enkelte kirker 1891-1976. Absalons Kirke (*Kirkefondets ark.* Korrespondance); Journaler vedr. enkelte kirker 1923-74. Absalons Kirke (*Kirkefondets ark.* Journaler); Københavns Kirkesag, Byggefondet. Absalons Kirke (*Kirkefondets ark.* Byggefondet).

Den kgl. Bygningsinspektors arkiv.

Kirkefondets arkiv. Absalons Kirke.

Københavns Kommune. Teknik- og Miljøforvaltningen, Byggesagsarkivet. Matr.nr. 1450, Udenbys Vester Kvarter.

Nationalmuseet (NM). Indberetning ved Lasse J. Bendtsen 2014 (inventar).

Tegninger. Københavns Kommunes Byggesagsarkiv. Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1919 (planer, opstalter og snit af trækirken). Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1923 (skitseforslag). Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1925 (planer, opstalter og snit af menighedshuset). Danmarks Kunstbibliotek. Arthur Wittmaack og Vilhelm Hvalsøe 1933 (planer, opstalter og snit). Rigsarkivet. Max Andersen o. 1946 (udkast til indgang).

Litteratur: Erik Horskjær, *De danske kirker*, Kbh. 1966-71, 1, 11. Anne-Mette Gravgaard, *Storbyens virkelige længsler*, Kbh. 2001, 44-45.

Historisk indledning ved Bjørn Westerbeek Dahl, bygningsbeskrivelse ved Ulla Kjær, inventar ved Lasse J. Bendtsen og Kristian Lumholdt (orgler). Engelsk oversættelse ved James Manley (billedtekster og resumé) og Patrick Marsden (billedtekster). Korrektur ved Anne Froyen. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedso. Redaktionen afsluttet december 2017.

Fig. 14. Kirkebygningens indre set mod syd efter indretningen af kulturhuset Absalon (sml. fig. 7). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *Interior of church building looking south after the furnishing of the community house Absalon (cf. fig. 7).*

¹ RAK. *Menighedsrådsark.* Sager vedr. opførelsen af menighedshus 1923-26. Absalons Kirke, jf. Kaj Bollman, »De små kirkers fremmarch«, *Storbyens virkelige længsler*, Anne-Mette Gravgaard (red.), Kbh. 2001, 13-16.

² RAK. *Menighedsrådsark.* Sager vedr. bygninger og inventar 1935-74.

³ Arkitekterne forsøgte sig dog både med kors på hver af gavlspejdsene samt med et enkelt kors herimellem, jf. RAK. *Kirkefondets ark.* Korrespondance.

⁴ Kirkefondets Arkiv. Absalons Kirke. 11. aug. 1942, 23. nov. 1943 og 13. maj 1947. I 1974 fik Sundby Kirke også en bronzedør med relieffer udført af Max Andersen, af en type, som op igennem 1960'erne forgæves var forsøgt anskaffet til Absalonskirken (fig. 15).

⁵ Den kgl. Bygningsinspektors arkiv, 14. jan. 1997.

⁶ Jf. DK Sorø 324.

⁷ RAK. *Menighedsrådsark.* Sager vedr. opførelsen af menighedshus 1923-26.

⁸ Byggesagsarkivet. Teknik- og Miljøforvaltningen, matr. nr. 1450, Udenbys Vester Kvarter, 15. aug. 1944.

⁹ Byggesagsarkivet. Teknik- og Miljøforvaltningen, matr. nr. 1450, Udenbys Vester Kvarter, 1989, 1991 og 1997.

¹⁰ RAK. *Menighedsrådsark.* Sager vedr. opførelsen af trækirken 1918-21.

¹¹ RAK. *Kirkefondets ark.* Korrespondance. 24. jan. 1918; *Københavns Kirkesag* 1919, 219-23.

¹² <http://www.absalons.dk/historie>, tilgået 1. nov. 2017.

¹³ Efter oplysninger fra Vesterbro Menighedsråd er *altersølv, *oblataeske, *alterkande nr. 2, *vinskummeske, *sygesæt og *lysglobus overført til Enghave Kirke, mens *messehauglerne er fordelt på forskellige kirker i resten af det kirkerige Vesterbro Sogn. *Alterudsmykningen (krucifikset), *alterkande nr. 1, *døbefont og *dåbsudstyr er opmagasinert.

¹⁴ RAK. *Menighedsrådsark.* Sager vedr. opførelsen af kirken 1933-36.

¹⁵ Forsiden er ikke ulig alterbordsforsiden i Wittmaack og Hvalsøes Hans Egedes Kirke (1930) og Martin Nyrops lidt ældre Eliaskirken (1908), begge København By.

¹⁶ Maleriet kan dermed dateres til tiden efter malerens studier af freskotechnik under Joakim Skovgaard 1909-10 og formentlig efter hendes egne kalkmalerier fra perioden 1908-17. Karl Christensen, *Anna E. Munch*, Kbh. 1938; Erland Porsmose, »Anna E. Munch«, Weilbach, *KunstLeks* (4. udg.), Kbh. 1994-2000, V, 462-63.

¹⁷ Oplyst af Vesterbro Menighedsråd.

¹⁸ *Sogn og samfund. Absalons Kirke* 1957, nr. 8.

¹⁹ RAK. *Kirkefondets ark.* Korrespondance.

²⁰ Omtalt som dåbskande 1953. RAK. *Menighedsrådsark.* Regnskaber og budgetter 1921-79.

²¹ *Absalonskirkens Menighedsblad* 25. nov. 1934.

²² RAK. *Menighedsrådsark.* Oversigt over kirkens indtægter og udgifter.

²³ *Absalonskirkens Menighedsblad* 20. jan. 1935.

²⁴ Eva-Marie Olesen (red.), *Organistbogen*, 9. udg., Kbh. 2005, 53.

²⁵ Henrik Fibiger Nørfelt (red.), *Organistbogen* (6. udg.), Kbh. 1979, 94-95.

²⁶ Axel Burchardt (red.), *Organist- og Kantorembederne i København, de danske Købstæder og købstadslignende Byer* (5. udg.), Kbh. 1953, 56; Nørfelt 1979 (note 25), 94-95.

²⁷ Burchardt 1953 (note 26), 56.

²⁸ Det havde fabriksløbenr. 7132. RAK. *Menighedsrådsark.* Sager vedr. opførelsen af trækirken 1918-21.

²⁹ Henning Henningsen, »Kirkeskibe i København«, *Historiske meddelelser om København* 4. rk. bd. IV, 1955, 548 anfører skibets navn som »Ærø«, hvad der blot er en del af modellens anførte hjemmehavn »Marstal Ærø«.

³⁰ *Absalonskirkens Menighedsblad* 6. jan. 1935.

³¹ Oplyst af Vesterbro Menighedsråd.

³² DK Svendborg 1706-07 fig. 66.

³³ *Absalonskirkens Menighedsblad* 3. febr. 1935.

³⁴ RAK. *Menighedsrådsark.* Regnskaber og budgetter 1921-79.

³⁵ *Kirkefondets Arkiv.* Absalons Kirke.

Fig. 15. Udkast til udsmykning af hovedindgang med relieffer i tympanonfeltet og på dørføjene. Hele udsmykningen skulle udføres af billedhugger Max Andersen, men kun relieffet i tympanonfeltet blev udført og opsat i 1946. RAK. — *Proposal for the decoration of the main entrance, with reliefs in the tympanum area and on the door leaves. All of the decoration was to be undertaken by the sculptor, Max Andersen, although only the relief in the tympanum area was actually produced; this was put in place in 1946.*

ABSALON'S CHURCH

History. The church was built on the corner of Sønder Boulevard and Skjalm Hvides Gade, a part of the Vesterbro area of present-day Copenhagen which was only developed after 1900. The parish was founded in 1917, and two years later a †wooden church was built to drawings by the architects Arthur Wittmaack and Vilhelm Hvalsøe, who were also responsible for a parish hall in 1925–26 and the brick church building in 1933–34. From 2012 the parish formed part of the large Vesterbro Parish, and the church was decommissioned as part of the Church of Denmark by a Royal decree of 9 September 2013. The building then reverted to Kirkefondet (the Church Building Fund), which sold it to a private citizen, Lennart Lajboschitz, on the basis of his plans to establish a community house. The community house ‘Absalon’ (cf. fig. 14) opened in 2015 after a minor rebuilding by Argency Architects and the architect Allan Lyth. The artist Tal R (Tal Rosenzweig) has been responsible for the colour scheme.

Building. The church, which was built on the corner of a block, stands with its relatively uninterrupted red brick facades as a clear contrast to the adjacent residential buildings (cf. fig. 3). The main wing of the church occupies a slightly truncated rectangle where chancel, nave and entrance area are nevertheless separated, since the nave is drawn forward in relation to the chancel and entrance. The wide entrance and tower section out towards Sønder Boulevard is marked by an upper bipartition with two gable points as the most iconic part of the building. On its inner side a gate and stairwell building has been added, through which there is access to the courtyard and the congregational section from 1925–26, which forms a T-shaped transept to the church building.

The church interior (cf. figs. 6–7) is simply conceived, with a narrower chancel raised three steps higher than the nave and marked by a rounded arch that continues in a barrel vault, while the remainder of the church interior is covered by a beamed ceiling. Between the windows of the nave there are square pilasters. In the two bays connected with the parish hall, there is on the one hand an ordinary door with a round-arched tympanum, on the other a large double door to connect the parish hall with the nave of the church. Above these in each bay there is a double recess divided by a sandstone column (fig. 8). The †organ loft was recessed above the porch, and is similarly flanked by two rooms, both closed off from the main church interior, with walls decorated with two straight-edged tall recesses with windows at the bottom.

Architecturally, the exterior of the church is in a neo-Romanesque style with large wall surfaces and round-arched doors and windows. Since the church is called after Bishop Absalon, the most famous member of the Early Medieval magnate family Hvide, whose members have also given their names to the streets of the neighbourhood, there can be little doubt that its Romanesque style is inspired by the buildings associated with the family, first and foremost Sorø Abbey and Fjenneslev Church (*DK Sorø 324*) at the ancestral farm of Fjenneslevlille, whose double tower had given rise to a legend which gained such great popularity that a church with Absalon’s name would have to perpetuate these features. The first proposals for the church in 1918–23 were stylistic pastiches, but the building in the realized proposal, rather than a direct stylistic imitation, was associated with the Romanesque architecture, since the rectangular windows among other things emphasized that this was a modern play on the style.

Furnishings. At the consecration of the †wooden church in 1919 it was said that the furnishings had been procured with a view to use in the ‘final church’. With the exception of the †altar rail, †pulpit and †pews, the furnishings of the wooden church were indeed transferred to the new church in 1934. After the closure in 2014 most of the movables (cf. figs. 12) still belong to the parish council, as does the ★*altar decoration*

(fig. 11) from 1919, a large crucifix carved in oak by Axel Poulsen (1887–1972). On the other hand a number of the furniture items and large objects (cf. fig. 6–7) accompanied the church on its reversion to the Church Building Fund. This was the case with the †Communion table, the †altar rail, the †pulpit and (†)pews (some of which have been used in the new community house) and the ★bells.